

Тетяна ГОЩІЦЬКА

ТРАДИЦІЙНІ ГОСПОДАРСЬКІ СПОРУДИ НА ПОГРАНИЧЧІ БОЙКІВЩИНИ ТА ПІДГІР'Я (СЕРЕДИНА ХІХ — ПЕРША ПОЛОВИНА ХХ ст.)

У статті автор опублікує польові етнографічні матеріали, зібрані на пограниччі Бойківщини та Підгір'я. Проаналізовані різноманітні господарські споруди двору: для зберігання продуктів сільського господарства, утримування худоби та зберігання сільськогосподарського реманенту. Більш детально розглядаються конструктивні особливості найбільш цікавих об'єктів. Відстоюється думка про наявність на досліджуваних теренах низки особливостей традиційної матеріальної культури, зокрема в сфері традиційних господарських будівель та необхідність подальших їх досліджень.

Ключові слова: традиційна культура, матеріальна культура, господарські будівлі, комора, стодола, стіг, погріб, стайня, паркан.

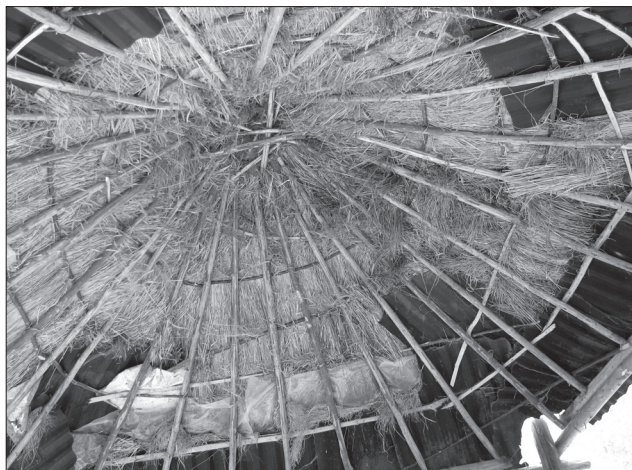
© Т. ГОЩІЦЬКА, 2011

Традиційна архітектура є надзвичайно важливою складовою традиційної матеріальної культури етносу. Назагал до дослідження традиційної архітектури входить розгляд таких компонентів, як житлове будівництво, господарські споруди та будівельна обрядовість. В останні пів століття спостерігаємо тенденцію до розробки більш детальної типології різних аспектів будівництва та приділення уваги тим компонентам, які дослідники минулого часто залишали поза своєю увагою чи досліджували лишень побіжно. Зокрема це стосується традиційних господарських споруд, дослідження яких є надзвичайно актуальним з огляду й на те, що «...їх удосконалення починаються іноді раніше, ніж удосконалення хати, принаймні щодо матеріалу» [6, с. 118]. Відповідно можливості для польової фіксації ще більш скромні, ніж традиційного житла.

Предмету нашого дослідження вже торкалися попередники, але радше принагідно, здебільшого в контексті вирішення власних завдань [24; 10; 19; 27]. Окремо потрібно виділити статті з цієї тематики Ігора Бойка та Романа Радовича [34; 2; 23; 24]. Вчені більш детально розглянули окремі типи господарських споруд двору (зокрема і з теренів, що нас цікавлять), їх види, особливості планування та конструкції, географію поширення, місцеву термінологію тощо.

Метою пропонованої публікації є дослідження асортименту, особливостей зведення та розміщення місцевої будівельної термінології, пов'язаної із господарськими спорудами на порубіжжі Бойківщини та Підгір'я на основі польових етнографічних матеріалів, зібраних на цих теренах упродовж 2004—2010 рр.

Функціональна різноманітність та кількість господарських споруд зумовлювалася як характером господарських занять (на досліджуваних теренах, насамперед, це — землеробство та скотарство), що побутували в певній місцевості, так і майновим становищем конкретного селянина, та іншими факторами. Іван Франко у статті «Моя вітцівська хата» описує господарства свого батька (коваля із села Нагуєвичі Дрогобицького району): «...Дві обори, передню — з південного боку, при якій перед хатою від сходу стояла шопа, далі шпихлір, а від заходу ... була кузня мого вітця. Далі на південь за огорожею, йшов сад із пасікою, до якої вела хвіртка; перед хвірткою недалеко кузні була досить глибока криниця, без журавля, з якої воду тягли довгою жердкою. На задній оборі всередині була гноївка, звичайно з великою купою гною, а далі на північ, трохи вище

Дах оборогу в середині XIX ст., с. Сукіль, Долинський р-н

Колупки, «пласточки» для просушування снопів

від хати, довгий будинок поперек обори, рівнобіжний до хати, в якому містилася стодола і стайня. За тим будинком було ще досить велике місце, відгороджене високим плотом від вигону та дороги: там стояли два обороги, в які складано сіно або снопи...» [33, с. 243].

Господарство менш заможного селянина було скромнішим і могло складатися із хати, зблокованої з невеликою стайнею. Таку будівлю початку XX ст. зафіксовано у с. Тисів Долинського р-ну, в плані: стайня + сіни + хата.

Господарські будівлі двору назагал поділяють на декілька груп:

- будівлі для зберігання продуктів землеробства (сто-дола, комора, оборіг, яма, «кіпець», пивниця тощо);
- будівлі для утримання худоби (стайня, куча, курник тощо);
- будівлі для зберігання сільськогосподарського реманенту (шопа, возівня, «древіття»);

• інші споруди двору (криниця, «студня», огорожа і т. д.) [27, с. 128].

З-поміж сільськогосподарських культур, які вирощували на досліджуваних теренах, основне місце посідали колоскові, оскільки борошняні вироби становили основу традиційного харчування селян; соломі та полові використовували для різноманітних господарських потреб тощо. Через природно-географічні умови та сформовані традиції господарювання вирощували насамперед жито, меншою мірою пшеницю, ячмінь, овес тощо. Важлива роль цих культур у господарстві зумовлювала значні обсяги їхніх посівів, а, відповідно, виникала потреба в спорудах, які забезпечували надійне збереження врожаю. Колоскові культури належать до морозостійких, і основною умовою їх зберігання є сухість та добра вентиляція приміщення. Підгір'я мало більш яскраво виражену землеробську специфіку, більші посівні площі, ніж на Бойківщині, що спричинило певні відмінності у господарських спорудах. Назагал необмолочене зерно в снопах зберігали у стодолі, обмолочене та провіяне — в скринях, «міхах» і «засіках» на горищі та в коморі.

Однією з найважливіших будівель селянського двору була **стодола**. Вже її наявність на обійсті свідчила про певну заможність господаря. На Підгір'ї її називали «стодола», у той час, як на Бойківщині фіксуємо назви «боща» чи «боїще». Первісно зерно, ймовірно, зберігали в снопах в оборогах, частково на горищі, а молотили та провіювали у сінях. Наступним етапом було виділення стодолі в окрему камеру, а пізніше і в окрему споруду [64, с. 169], а бідні, безземельні селяни довгий час продовжували молотити збіжжя на токах на подвір'ї, а коли цьому не сприяли погодні умови, то у сінях. У стодолі зберігали необмолочене зерно в снопах (якщо ж снопи не могли поміститись, їх складали під обороги [23, с. 25]), сіно, соломі, полові сушили та молотили збіжжя тощо. Тут же могла стояти січкаря та зберігався сільськогосподарський реманент: «...Ми бачимо тачки, точила, прилади для сукання мотузків, а також примітивні мажі, зроблені виключно з дерева, власники яких з усміхом чваняться, що в них немає жодного залізного цвяха...» [32, с. 93].

Стодоли розташовували під одним дахом із житлом та рештою господарських будівель (найчастіше

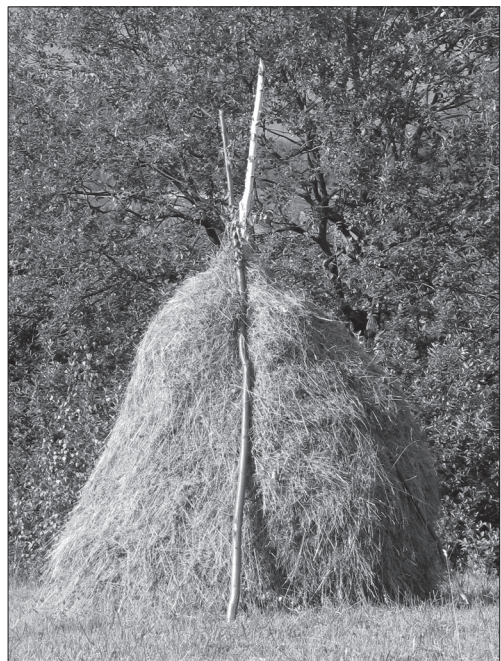
на Бойківщині), або зводили окремо (часто заблоковуючи [27, с. 128] зі стайнею чи шопою).

На Бойківщині заблоковану з житлом стодолу розташовували між іншими камерами будівлі (схема планування типу: сіни + хата + комора + боїще + вівчарня + стайня; сіни + хата + стайня + боїще + засік + полівник [20, с. 55]), а на Підгір'ї переважно з краю (хата + сіни + стайня + стодола¹; хата + «кухня» + сіни + стайня + стодола [1, арк. 5]). Респонденти засвідчили, що стіни стодол часто могли зводити з гіршого матеріалу порівняно зі стінами інших споруд двору (наприклад, із вільхи²). Щодо розмірів, то ширина стодоли дорівнювала ширині споруди, а довжиною вони були приблизно 4,5—5 м. У фронтальній стіні влаштовували великі ворота, через які міг проїхати віз. Часто вони займали всю площину стіни. Для зручності у воротах прорізували невелику хвіртку [23, с. 26], з тильного боку теж робили хвіртку, через яку подавали соломі в «загату» та створювали протяг, що полегшувало процес провіювання зерна [27, с. 128]. Оскільки у стодолі на току молотили щипом, то для зручності не влаштовували повали³. На Бойківщині лише заможніші селяни зводили стодолі окремо від житла (найчастіше блокуючи зі стайнею, рідше із шопою). Стодолі були здебільшого однодільними, а необмолочені снопи зберігали на горіщі над стайнею чи сінми.

Стодолу розміщували на певній відстані від хати, часто на іншому краю подвір'я. На всій території північно-західної частини Східної Галичини переважали стодолі, зведені в каркасній конструкції. Не винятком є і досліджуваний регіон, лише в окремих випадках ми фіксуємо стодолі, зведені в зрубній техніці⁴. У давніших будівлях стовпи каркаса закопували в землю, в новіших «чопували» в підвалини. Каркас здебільшого заповнювали плотом із лози та нетовстими дошками. Часто нижня частина стін була

Копиця «стоговина», с. Верхнє Синевидне, Сколівський р-н

Копиця, с. Поляниця, Долинський р-н

заповнена дошками, а вище заплетена лозою. Серед інших споруд двору стодола відрізнялася значними розмірами та висотою даху. Співвідношення висоти її даху до видимої частини стіни коливалося в межах від 1,5:1 до 2,5:1. Вивершували стодолі чотири-

¹ Хата 1932 р. спорудження, с. Сторона Дрогобицького р-ну Львівської обл., власник: Ківчак Світлана Миколаївна, 1972 р. н.

² Зап. 27.08.2004 р. в с. Грабовець Стрийського р-ну Львівської обл. від Юрка Степана Петровича, 1930 р. н.

³ Зап. 29.07.09 р. в с. Підбуж Дрогобицького р-ну Львівської обл. від Дикой Катерини Дмитрівни, 1939 р. н.

⁴ «Стайня» поч. XX ст., с. Орів Сколівського р-ну Львівської обл., власник: Явір Володимир Юрійович, 1938 р. н.; «Стайня» поч. XX ст., с. Підбуж Дрогобицького р-ну Львівської обл., коло покинутого житла.

Копиця, с. Ямельниця, Сколівський р-н

Копиця, с. Княжолука, Долинський р-н

лі, рідше двосхилі дахи на кроквах, покриті сніпками житньої соломи. На Підгір'ї, на відміну від гірських теренів, стодоли були дво- чи тридільні. Посередині був твердо вибитий з глини тік, а по боках складали снопи [23, с. 28], бокові відсіки («засіки») відгороджували від току тонкими (1—1,2 м) перегородками, в яких теж часто робили хвіртки. Ще однією особливістю підгір'янських стодол, забло-

ваних зі стайнею, було те, що боковий відсік відгороджували від току низькою перегородкою, а стелю стайні робили на 1—1,3 м нижче від платви стодоли. Таким чином збільшувався простір над стайнею, куди складали солому і сніпки [30, с. 397].

Попри те, що тваринництво, порівняно з іншими теренами Карпат, у досліджуваному масиві відігравало менш значну роль, відсоток поголів'я худоби, яке знаходилось у приватних селянських господарствах, традиційно залишався високим, відповідно велику роль у житті місцевого населення відігравала урожайність трав'янистих біоценозів, якісний покіс, правильна сушка трави і зберігання сіна. Згідно з даними, наведеними Миколою Гладким, «...для забезпечення худоби фуражем упродовж усього сезону її стійлового утримання кожному господареві, залежно від кількості утримуваних голів, необхідно було заготувати в середньому від 4—5 до 10—12 стогів сіна» [25, с. 131]. Важливе місце у селянському господарстві займала також солома, яка використовувалася як покрівельний матеріал, для підстилки худобі, для набивання матраців «сінників», для утеплення житла тощо [2, с. 532]. Відповідно, на основі віками сформованого емпіричним шляхом досвіду, селяни створили низку різноманітних споруд для їх зберігання.

Традиційно сіно зберігали на горищі хати (у тому випадку, якщо комин печі виводився понад дах) чи господарських споруд, також у «оборогах», «стіжках» тощо. На горище сіно закидали із сіней чи стодоли, у яких традиційно не було стелі; при потребі робили двері у причілку даху.

Найпростішою спорудою для скиртування сіна є «стіг» (чи «остов») ⁵ і «копиця», традиційно яйцеподібної форми. Основу «копиці» складає вбита в землю основа («остерва» ⁶, «остов» ⁷, «ворина» ⁸ чи «стоговина»), виготовлена зі стовбура дерева, здебільшого хвойних порід, гладкого чи на якому було

⁵ Зап. 10.08.09 р. в с. Лоп'янка Рожнятівського р-ну Івано-Франківської обл. від Кузьми Степана Івановича, 1924 р. н.

⁶ Зап. 28.07.09 р. в с. Сторона Дрогобицького р-ну Львівської обл. від Лехно Романа Максимовича, 1924 р. н.

⁷ Зап. 10.08.09 р. в с. Лоп'янка Рожнятівського р-ну Івано-Франківської обл. від Кижми Михайла Михайловича, 1930 р. н.

⁸ Зап. 10.08.09 р. в с. Спас Рожнятівського р-ну Івано-Франківської обл. від Горан Анни Дмитрівни, 1931 р. н.

залишено сучки⁹ («рапане»¹⁰), і яка в процесі скирдування обкладається сіном. Довжину «стоговини» визначала насамперед наявність придатної, довгої прямої деревини [3, с. 243]. Використання «зубатої» стоговини давало стіг меншої щільності, тому можна було не боятися надлишку вологи під час сінозаготівлі, проте у вже завершеному вигляді він був менш стійким до атмосферних проявів. Натомість коли основу «копиці» складала гладка стоговина¹¹, це сприяло тому, що стіг був більшої щільності, і таким чином у внутрішніх шарах зберігалось свіже запашне сіно. Однак такий стіг більше потерпав від вологи під час укладання сіна та потрапляння її через верх. Вміст вологи у глибоких шарах стогу понад 18—20% спричиняв гниття, а відповідно і перегрівання і застоювання сіна [2, с. 534]. Тому щоб уберегти сіно від потрапляння вологи та «аби вітер не роздував»¹², стіг завершували («вершели») «повереслом», скрученим із соломи¹³, «косою з жита»¹⁴ чи «павзинем» із гілок¹⁵. Робили це таким чином, щоб між стоговиною і сіном не було простору, в який би могла потрапити вода. Сіно у стозі могло при потребі зберігатися до чотирьох-шести років, але його намагалися використовувати у першу чергу. Старе сіно було придатним лише для годування корів, неробочих волів та нелактуючої та неkotної дрібної рогатої худоби. Крім того, воно потребувало грисової заправки, підсолювання та пропарки [2, с. 536]. За свідченнями респондентів, селяни намагалися зберігати сіно в стозі не більше двох років¹⁶.

⁹ Зап. 29.07.09 р. в с. Підбуж Дрогобицького р-ну Львівської обл. від Кугівчака Йосипа Олексійовича, 1927 р. н.

¹⁰ Зап. 04.08.09 р. в с. Орів Сколівського р-ну Львівської обл. від Романської Антоніни Миколаївни, 1929 р. н.

¹¹ Зап. 29.07.09 р. в с. Підбуж, Дрогобицького р-ну Львівської обл. від Кугівчака Йосипа Олексійовича, 1927 р. н.

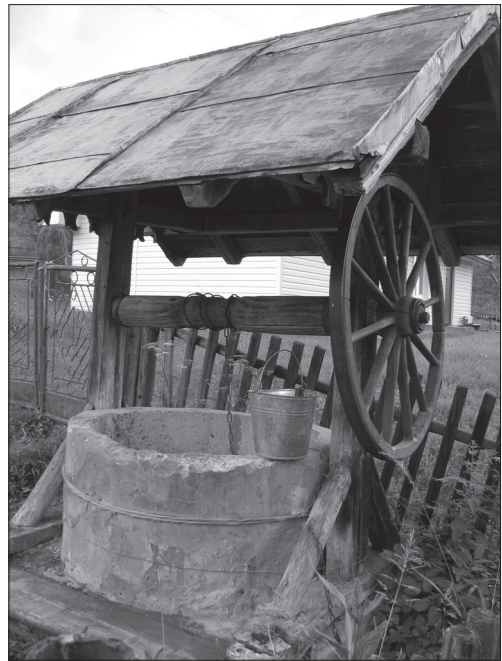
¹² Зап. 04.07.09 р. в с. Нижня Стинава Стрийського р-ну Львівської обл. від Конопки Петра Івановича, 1931 р. н.; Конопки Ольги Данилівни, 1933 р. н.

¹³ Зап. 29.07.09 р. в с. Підбуж Дрогобицького р-ну Львівської обл. від Диккої Катерини Дмитрівни, 1939 р. н.

¹⁴ Зап. 04.07.09 р. в с. Нижня Стинава Стрийського р-ну Львівської обл. від Яворів Стефанії Матвіївни, 1926 р. н.

¹⁵ Зап. 04.08.09 р. в с. Орів Сколівського р-ну Львівської обл. від Кушніра Михайла Семеновича, 1941 р. н.; Романського Миколи Олексійовича, 1924 р. н.

¹⁶ Зап. 10.08.09 р. в с. Лоп'янка Рожнятівського р-ну Івано-Франківської обл. від Кузьми Степана Івановича, 1924 р. н.

Криниця 1933 р., с. Урич, Сколівський р-н

Криниця, с. Труханів, Сколівський р-н

Надзвичайно поширеною спорудою для зберігання сіна і в досліджуваний, і в наш час був «**оборіг**». У Карпатах, на Прикарпатті та Закарпатті він відомий з XVI ст. [2, с. 537], у той час як, наприклад, на сусідньому рівнинному Поділлі був явищем пізнім, нетрадиційним [15, с. 65]. На оборіг під час своїх досліджень звернув увагу І. Франко, межі поширення цієї споруди він окреслив таким чи-

Оборіг, с. Голинь, Калуський р-н

Оборіг, с. Сукіль, Долинський р-н

ном: «...Східній Галичині виступає вона переважно в горах і в багатому на ліси підгір'ї; здається що русла Дністра і Бистриці коло Станіслава становлять межу її поширення на півночі, Полтви і Бугу — на сході. На Галицькому Поділлі, як і на Наддніпрянській Україні оборіг невідомий...» [32, с. 78].

У сучасній літературі знаходимо точнішу локалізацію території поширення оборогів: вони побутували на території Підгір'я, на північ від лінії Нижанковичі — верхів'їв ріки Болозівка — русло Дністра обороги щезають; тут цю територію перетинає клин, що звужується зі сходу на захід, у межах якого оборогів не зводили; вони знову з'являються на північ

від лінії Яворів — Новояворівськ — Львів — Новий Яричів — Буськ — Олесько дещо на південь від Бродів і побутують на всій північній частині Львівської області [23, с. 31].

Обороги зводили на сіножатах для зберігання сіна, здебільшого воно зберігалося таким чином до осені. Ці споруди були обов'язковим елементом селянського господарства, а їх кількість вказувала на заможність господаря. В оборіг клали отаву та найкраще сіно, а також снопи, із зерна яких на Різдво варили кутю. Вітер провіював сіно і не давав змоги йому пріти, а завдяки вологому клімату воно не пересихало. Шари сіна та снопів чергувалися, лише у заможних господарствах були окремо обороги на сіно, окремо на снопи [2, с. 539].

Оборіг — це конструкція із чотирьох 4—5-метрових стовпів («оборожин»), вкопаних у землю, на яких рухомо закріплений дашок. Для його основи зводили два-три вінці нетовстого зруба, і для того, щоб убезпечити сіно від вологи настеляли підлогу («подру»¹⁷, «подинок»¹⁸) «з патищчя»¹⁹, «дилин» чи «воринок»²⁰. Дах в порожньому оборозі був спущений донизу, а по мірі наповнення підіймався догори. Залежно від ваги конструкції даху оборогу, для його фіксації використовують: для легшого — гужви, для масивнішого — кілки, які вставляють в отвори стовпів.

Якщо дах фіксували за допомогою гужв, то для цього було кілька прийомів. Перший — під кутами або самі кути платв прив'язували гужвами до оборожин в потрібному місці; інший — коли один кінець гужв фіксували на сучках чи іншій нерівності поверхні зверху над дахом, а другий прив'язували до кутів лат. Був можливим ще третій варіант фіксації, коли гужва, скручена в кільце, надівалася зверху на оборожину, перекручуючись у вигляді вісімки, верхньою частиною закріплювалася на оборожині, нижньою ж утримувала кут даху. Або четвертий спо-

¹⁷ Зап. 28.07.09 р. в с. Сторона Дрогобицького р-ну Львівської обл. від Думич Василя Йосиповича, 1930 р. н.; Думич Ярослави Кузьмівни, 1937 р. н.

¹⁸ Зап. 04.08.09 р. в с. Орів Сколівського р-ну Львівської обл. від Якуба Василя Павловича, 1925 р. н.

¹⁹ Зап. 04.08.09 р. в с. Орів Сколівського р-ну Львівської обл. від Кушніра Михайла Семеновича, 1941 р. н.; Романського Миколи Олексійовича, 1924 р. н.

²⁰ Зап. 29.07.09 р. в с. Підбуж Дрогобицького р-ну Львівської обл. від Кутівчака Йосипа Олексійовича, 1927 р. н.

сіб: гужвами фіксували клиноподібні підпори, що тримали кути з'єднання платв [2, с. 537].

Коли ж дах фіксували кілками, на потрібну його висоту, підіймали вручну, кріплячи кілками, які заганяли у просвердлені отвори поперемінно стовп за стовпом.

Дахи оборогів були чотирисхилими пірамідальної та конусоподібної форм²¹ («круглий, як капелюх»²²). Основу даху становила рама наблизеної до квадрата форми, складена із нетовстих брусів. На кінцях двох із них вирізали продовгуваті отвори, кінці двох інших затесували і закладали в ці отвори і закріплювали кілками. У верхній площині рами на відстані 0,25—0,3 м висвердлювали отвори діаметром 0,02—0,03 м. У кожному ребрі основи було переважно 9 жердин, крайні розташовували на відстані 0,3 м від кутів основи. Три центральні жердини кожного ребра сходились разом у верхній частині і зв'язувалися у спільний вузол. Три крайні ребра розташовувалися паралельно між собою і закріплювалися до центральної жердини сусідньої грані. До жердин на відстані 0,2—0,3 м прив'язували ликом тонкі ліщинові поперечки. Дахи оборогів пошивали тонкими «жменьками» житньої соломи²³, пізніше дахи стаціонарних оборогів почали покривати гонтом чи дошками. Подібні обороги були більш характерними для Бойківщини. І. Франко описував їх так: «...Із дубових, товщиною в руку добре висушених колод обтісують бруси від 3 до 4 м завдовжки; у двох на обох кінцях роблять довгасті отвори, немов вушко в голці, інші дві на обох кінцях відповідно зарізають і просвердлюють дірки. Потім складають їх у квадрат і в усі плоскі кінці забивають дерев'яні кілочки. Далі верхні внутрішні краї дещо стісують і в них висвердлюють на відстані від 15 до 20 см грубим свердлом скісні отвори завглибшки на палець, так щоб вони вказували на спільний центр. В ці отвори вкладають гладкі, прямі завдовжки 2—3 м і досить товсті соснові жердини, що вгорі сходяться і скріплюються міцно сплєтеним з хмизу вінком. До

Оборіг, с. Урич, Сколівський р-н

Оборіг, с. Ямельниця, Сколівський р-н

дих жердин прикріплюють довгі і тонкі ліщинові поперечки на відстані 0,2—0,3 м одна від одної, і цей схожий на капелюх каркас покривають соломом» [32, с. 76].

Іван Франко також описав типовий підгір'янський оборіг з дахом конусоподібної форми: «...Прості палички, позавірчувані скісно до огнива бігли догори і збігалися разом у чубі, а поперек них ішли інші тоненькі пів перечки з лісового пруття, попереживані де-де космиками соломи, а поза тим густа солом'яна пішва» [34, с. 38].

З кінця XIX ст., на Підгір'ї обороги інколи шалювати дошками до рівня 1,5—2 м, настеляли стелю та робили двері. Таким чином нижня частина поступово перетворювалася на шопу, возівню, стаєн-

²¹ Зап. 29.07.09 р. в с. Підбуж Дрогобицького р-ну Львівської обл. від Кугівчака Йосипа Олексійовича, 1927 р. н.

²² Зап. 04.08.09 р. в с. Орів Сколівського р-ну Львівської обл. від Кушніра Михайла Семеновича, 1941 р. н.; Романського Миколи Олексійовича, 1924 р. н.

²³ Зап. 29.07.09 р. в с. Підбуж Дрогобицького р-ну Львівської обл. від Кугівчака Йосипа Олексійовича, 1927 р. н.

Огорожа зі штахет, с. Урич, Сколівський р-н

ку, комору тощо. Така ж трансформація відбувалась на ділянках із нерівним складним ландшафтом, де під «подрою» могли складати реманент, дрова чи утримувати тварин [2, с. 540].

На Бойківщині допоміжним місцем для зберігання сіна варто вважати і **загату**, яка, по суті, була окремою камерою. Було два варіанти її розміщення: в одному її прибудовували до тильної стіни зблокованих між собою стайні та стодоли, в іншому — до тильної, або причілкової стіни хати. Зводячи її, навпроти стіни хати встановлювали тонку стінку з дощок або виплетену з прутів. Так утворювався свого роду коридор шириною приблизно 2 м і прикритий зверху окапом даху. До середини потрапляли через двері у стінці [27, с. 130].

На Підгір'ї ж загату зводили коло стін суто з метою утеплення. Її зводили під окапом хати чи стайні [2, с. 543] із тильної чи причілкової стіни. Загата складалася із шару сіна, рідше сухого листя, притиснутого до стіни рядом вбитих в землю довгих жердин²⁴. На загал до загати складали найгірше, ні до чого не придатне сіно, найчастіше псячку, трену та лучину.

Як і на інших теренах Українських Карпат, на досліджуваній території серед господарських споруд селянського двору однією з найважливіших була **комора**, оскільки її використовували для зберігання харчових запасів та найбільш цінних речей. Грецьке слово *kamara* (*kamare*) означає «склепіння», «склепінчасте приміщення», з часом це слово почало означувати не саму форму верху приміщення, а перейшло на функцію, яку воно виконувало — зберігання [29, с. 42]. Залежно від матеріального стану конкретно-

го господаря харчові запаси та найбільш цінні речі могли зберігатися у спільній коморі, або й узагалі на горіщі чи у сінях, а у багатших господарів могло бути і декілька окремих комор.

За способом поєднання з іншими господарськими спорудами комори можна поділити на три типи:

- не поєднані з жодними спорудами двору;
- поєднані з житловою будівлею;
- зблоковані з іншими господарськими спорудами двору²⁵.

Комори, зведені окремо («шпихіри»), були на Підгір'ї, подібно до інших рівнинних теренів [16, с. 96], доволі поширеною господарською спорудою двору. Про їх побутування на початку XIX ст. писав І. Любіч-Червінський [36, с. 173], так само їх згадував І. Франко, описуючи господарство свого батька.

«Шпихірі» намагалися ставити якомога ближче до житла, щоб він завжди був у полі зору. Зазвичай це була прямокутна у плані, наближена до квадрата чи дещо видовжена будівля. Розміри його залежали від конкретних потреб та можливостей господаря [33, с. 244]. Вхід робили з вузького, рідше з широкого боку. Стіни комори зводили у тій же техніці, що й стіни житла — у зрубний, рідше каркасний. Будівлю встановлювали на дубові підвалини, дещо підіймали їх над рівнем землі, і настеляли підлогу з дощок²⁶. Зафіксовано комори, під якими влаштовували пивницю, а горище комори використовували для зберігання сіна²⁷. Над входом влаштовували піддашся, яке підтримували виносні платви. У більшості випадків разом з піддашсям виносили і підвалини. Тут настеляли підлогу, утворюючи таким способом галерейку. Виноси платв на галерейці опиралися на стовпці, які зарубували у підвалини, або лежали на випусках зрубу [25, с. 137]. Зерно у такій коморі зберігали насипом у дерев'яних перерубах («засіках»²⁸ чи «сусіках»²⁹).

²⁵ «Стайня» поч. XX ст., с. Сторона Дрогобицького р-ну Львівської обл. коло покинутого житла.

²⁶ Зап. 15.07.08 р. в с. Урич Сколівського р-ну Львівської обл. від Ярош Марії Миколаївни, 1928 р. н.

²⁷ Комора поч. XX ст., с. Спас Рожнятівського р-ну Івано-Франківської обл., власник: Найко Ярослава Федорівна, 1970 р. н.

²⁸ Зап. 04.08.09 р. в с. Орів Сколівського р-ну Львівської обл. від Романської Антоніни Миколаївни, 1929 р. н.

²⁹ Зап. 28.07.09 р. в с. Сторона Дрогобицького р-ну Львівської обл. від Лехно Романа Максимовича, 1924 р. н.

²⁴ Зап. 29.08.04 р. в с. Колодниця Стрийського р-ну Львівської обл. від Мельника Михайла Івановича, 1928 р. н.

Для прикладу розглянемо детальніше зразок споруд такого типу, зафіксований в с. Торчиновичі Старосамбірського р-ну Львівської обл. — «шпихлір», зведений в другій половині XIX ст. Він є прямокутним у плані споруду, розмірами 4,5 х 4,9 м. Будівлю було зведено на ділянці з нерівним рельєфом, тому з тильного боку його підвалини опираються на стовпчики, викладені з річкового каменю, встановлені по кутах та посередині стіни. Споруда зведена в зрубній техніці, перекрита двосхилим дахом. Перед входом за допомогою виносу платів було влаштовано піддашшя шириною 0,96 м, яке опирається на два стовпи, зарубані у симетрично винесені підвалини. Припускаємо, що це залишки галерейки, оскільки у стовпах знаходимо пази, які ймовірно слугували для кріплення перил. «Повалу» комори підтримують два поперечні сволюки. До середини ведуть масивні двері, що закриваються на замок, вікон немає³⁰. Судячи із матеріалу та якості зведення, ця комора в минулому належала заможному господареві, але протягом останнього століття кілька разів змінювала власників, тому детальніше дізнатись про неї не вдалося.

У більшості обстежених нами будівлях на досліджуваних теренах комору було зблоковано з хатою, вона зводилася у ті ж техніці, з того ж матеріалу, що й житло. Вхід до комори³¹ найчастіше був із сіней, хоч зафіксовано кілька варіантів, коли до неї потрапляли безпосередньо із подвір'я³². Розміри приміщення залежали від потреб конкретного господарства, у середньому розміри обміряних приміщень

Огорожа зі штахет, с. Опака, Дрогобицький р-н

Пивниця кін. пер. пол. XX ст., с. Сукіль, Долинський р-н

становили — 4,5 х 5 м. Оскільки тут зберігалось зерно, то основними вимогами до приміщення були сухість та надійний захист від злодіїв, тому тут не було вікон, лише отвір у стіні для вентиляції [25, с. 138]. Підлогу з дощок тут настеляли в першу чергу. У коморі також зводили «повалу». Коли господиня йшла з двору, то двері до комори обов'язково закривала на замок.

Також зафіксовано варіант поєднання комори зі стайнею та шопою³³ чи з «січкаrneю» [27, с. 129]. У першому випадку, коли комору єднали зі стайнею та шопою, комора та стайня була цілісним зруб-п'ятистінком, а шопа зводилась з гіршого дерева у каркасно-стовповій техніці.

Кожен вид зерна мав свою тару для зберігання, крім того, окремо тримали насінне зерно. Зерно в коморі зберігали у дерев'яних скринях (вони вміща-

³⁰ «Шпихлір», др. пол. XIX ст., с. Торчиновичі Старосамбірського р-ну Львівської обл., власник: Ковток Василь Богданович, 1978 р. н.

³¹ «Стайня» поч. XX ст., с. Опака, Дрогобицького р-ну Львівської обл., коло покинутого житла; Хата 1927 р. спорудження, с. Спас Рожнятівський р-н Івано-Франківської обл., власник: Кравець Ірина Василівна, 1921 р. н.; Хата пер. пол. XX ст., с. Спас, Рожнятівського р-ну Івано-Франківської обл., власник: Найко Ярослава Федорівна, 1970 р. н.; Хата кін. XIX ст., с. Орів Сколівського р-ну Львівської обл., власник: Котів Орест; Хата 1923 р. спор., с. Сопіт Сколівського р-ну Львівської обл., власник: Герич Ганна Гнатівна, 1927 р. н.

³² Хата поч. XX ст., с. Сторона Дрогобицького р-ну Львівської обл., покинуте житло; «Стайня» 1929 р. спор., с. Опака Дрогобицького р-ну Львівської обл., власник: Ключак Микола Іванович, 1929 р. н.; Хата пер. пол. XX ст., с. Лоп'янка Рожнятівський р-н Івано-Франківської обл., власник: Петрівник Богдан Миколайович, 1951 р. н.

³³ «Стайня» пер. пол. XX ст., Торгановичі Старосамбірського р-ну Львівської обл., власник: Лапшина Ярослава Степанівна, 1949 р. н.

Пивниця кін. пер. пол. XX ст., с. Суکیل, Долинський р-н

Пивниця пер. пол. XX ст., с. Спас, Долинський р-н

ли 10—15 ц [1, арк. 4]), для цього використовували також дерев'яні кадовби чи «кадлуби»³⁴, подібні до тих, що ними користувалися ще у давньоруський час. Виготовляли їх із двометрових колод способом випалювання серцевини, іноді доробляли дно, посередині робили отвір для зсипання зерна. Іноді діаметр такого кадовба сягав 1 м, а висота 2,5 м. Такий кадовб міг вміщати до 10—15 ц зерна. Зважаючи на значні розміри, у двері вони не проходили, тому їх нерідко встановлювали ще на етапі будівництва приміщення. Тарою для зберігання насіння льону та конопель була «гелетка» (бочівка на 30—40 кг), її виготовляли переважно з вербового дерева шляхом випалювання серцевини, лише дно робили з іншої породи дерева (часто зі смереки). «Гелетку» робили з одним вухом, яке було продовженням стінки

³⁴ Зап. 15.07.08 р. в с. Урич Сколівського р-ну Львівської обл. від Сенишин Юлії Федорівни, 1928 р. н.

[22, с. 109]. На стіні комори знаходилися полиці для зберігання мотків полотна, молокопродуктів тощо³⁵. Тут же встановлювали «жердку» для одягу. З-поміж інших меблів у коморі також стояли «скриня» [22, с. 111] і «куфер» для зберігання святкового одягу, білизни, деяких цінних речей тощо. «Скриню» здебільшого виготовляв безпосередньо сам господар, вона була довільних розмірів, з плоским віком, найчастіше її нічим не оздоблювали³⁶. «Куфер» натовмість замовляли у місцевого теслі, він мав опукле віко³⁷, замикався на замок, інколи його оббивали залізом, покривали фарбою і прикрашали різьбленням. У коморі також часто викопували «яму»³⁸ для зберігання картоплі та інших коренеплодів³⁹.

У селянському господарстві важливе місце відводилось коренеплідним культурам — картоплі, буряку, моркві, ріпі тощо. Якщо більшість із них були відомі ще у слов'янський період, то картопля як сільськогосподарська культура почала культивуватися слов'янами лише з кінця XVIII ст., але, тим не менше, набула на цих теренах значного поширення. Овочеві страви у традиційному харчуванні українців відомі у значному асортименті (насамперед із картоплі), завдяки своїй поживності та калорійності, посідали надзвичайно важливе місце у щоденному раціоні селян [28, с. 553, 554]. Певною мірою коренеплідні використовували для годівлі худоби, відповідно їх вирощували у великих кількостях, і гостро поставала потреба якісного їх збереження протягом зими та до наступного врожаю. Відтак на досліджуваних теренах фіксуємо низку різноманітних будівель, які зводили з цією метою. Всі коренеплідні відносяться до категорії теплолюбних, а отже основним завданням було досягнення та збереження необхідного температурного режиму, відповідно протягом століть відбувалося удосконалення цих споруд і пошук зручних, практичних, надійних, а разом із тим

³⁵ Зап. 04.07.09 р. в с. Нижня Стинава Стрийського р-ну Львівської обл. від Петрикан Євгенії Іванівни, 1927 р. н.

³⁶ Зап. 28.07.09 р. в с. Сторона Дрогобицького р-ну Львівської обл. від Думич Василя Йосиповича, 1930 р. н.; Думич Ярослави Кузьмівни, 1937 р. н.

³⁷ Зап. 27.07.09 р. в с. Опака Дрогобицького р-ну Львівської обл. від Якуц Стефанії Григорівни, 1930 р. н.

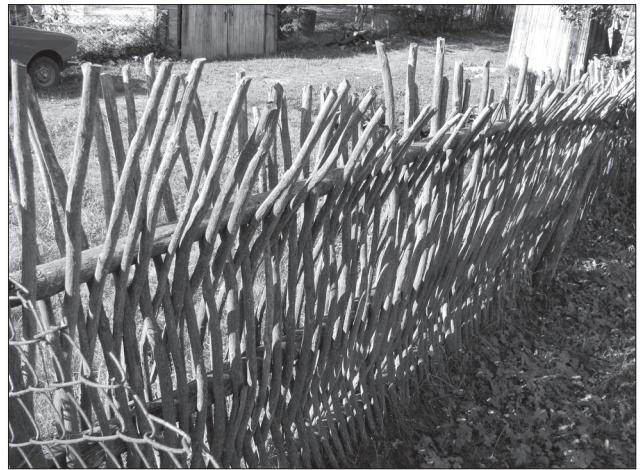
³⁸ Зап. 29.07.09 р. в с. Підбуж Дрогобицького р-ну Львівської обл. від Кутівчака Йосипа Олексійовича, 1927 р. н.

³⁹ Зап. 04.07.09 р. в с. Нижня Стинава Стрийського р-ну Львівської обл. від Яворів Стефанії Матвійовни, 1926 р. н.

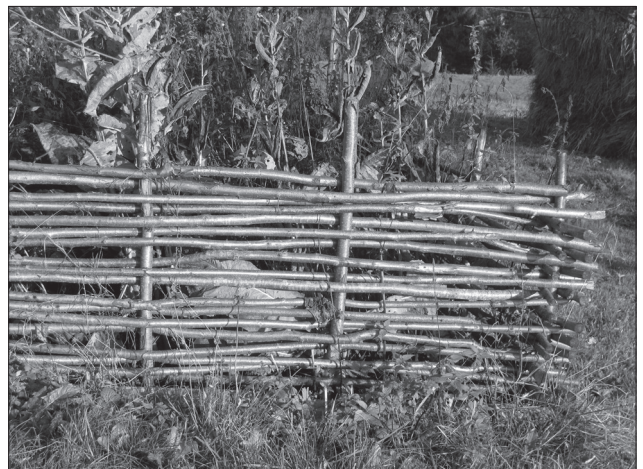
простих і недорогих конструкцій, зведених із доступного будівельного матеріалу. Будівлі для зберігання коренеплідних були наземні, частково заглиблені і повністю заглиблені. За терміном користування їх можна поділити на односезонні, кількасезонні та стаціонарні. Заглибленість цих споруд безпосередньо залежала від фізичного стану ґрунту (рельєфу, від рівня ґрунтових вод, наявності стоків тощо). Для таких споруд вибирали насамперед сухі підвищені ділянки, захищені від затікання води [8, с. 552].

Певний запас коренеплідних для щоденних потреб [22, с. 105] зберігали безпосередньо у житловій камері під ліжком. Це робили наступним чином: з внутрішнього боку за ніжки ліжка вертикально клали дошку і засипали в отриманий простір картоплю, яка притискала до ніжок ліжка цю дошку своєю вагою⁴⁰. Так зберігали лише невелику кількість картоплі, оскільки через певний час вона проростала, м'якла, втрачала поживні якості. Інколи для зберігання картоплі викопували невеликі ями у житловій камері, сінях, коморі⁴¹ та шопі. Вони були доволі простої конструкції: викопували прямокутну яму (з рівними вертикальними стінками, які інколи додатково укріплювали дошками), глибиною вона приблизно дорівнювала зросту людини⁴². Зверху яму закривали дерев'яною кришкою («віком»⁴³), яка при потребі підіймалося. Картоплю в такі сховища засипали лише суху, а щоб уберегти від мишей, наприклад на Бойківщині, посипали попелом [22, с. 109].

Призначену на насіння картопля зберігали у «кiпцях», «копцях»⁴⁴, «скіпцях»⁴⁵, «зимових ямах»⁴⁶ доволі примітивної конструкції. Це була яма діаме-

Піт вертикального плетіння, с. Ямельниця, Сколівський р-н

Піт горизонтального плетіння, с. Либихора, Сколівський р-н

тром приблизно 1,5 м [22, с. 106] і глибиною 1,5—2 м (залежно від рівня ґрунтових вод), циліндричної форми чи у формі зрізаного конуса. Дно вистеляли сухим листям та соломкою, викладали коренеплоди, потім знову накривали їх соломкою або «тирсою з льону або конопель»⁴⁷ і насипали товстий шар глини (до 0,3 м)⁴⁸. Пізно восени шар земляної насипки збільшували на 0,25—0,30 м [25, с. 142]. Утворена споруда набувала конічної форми. Інколи при потребі поруч викопували рівчак для відводу води, який був дещо глибший, ніж рівень дна ями⁴⁹. Посередині для вентиляції, щоб коренеплоди не «прі-

⁴⁰ Зап. 14.07.08 р. в с. Корчин Сколівського р-ну Львівської обл. від Корчинського Йосипа Григоровича, 1932 р. н.

⁴¹ Зап. 29.07.09 р. в с. Підбуж Дрогобицького р-ну Львівської обл. від Кугівчак Йосипа Олексійовича, 1927 р. н.

⁴² Зап. 27.07.09 р. в с. Опака Дрогобицького р-ну Львівської обл. від Якуц Стефанії Григорівни, 1930 р. н.

⁴³ Зап. 29.07.09 р. в с. Підбуж Дрогобицького р-ну Львівської обл. від Кугівчак Йосипа Олексійовича, 1927 р. н.

⁴⁴ Зап. 10.08.09 р. в с. Лоп'янка Рожнятівського р-ну Івано-Франківської обл. від Кижми Михайла Михайловича, 1930 р. н.

⁴⁵ Зап. 10.08.09 р. в с. Лоп'янка Рожнятівського р-ну Івано-Франківської обл. від Кузьми Степана Івановича, 1924 р. н.

⁴⁶ Зап. 10.07.2010 р. в с. Княжолука Долинського р-ну Івано-Франківської обл. від Лютана Івана Йосиповича, 1935 р. н.; Лютана Йосипа Гнатовича, 1903 р. н.

⁴⁷ Зап. 29.07.09 р. в с. Підбуж Дрогобицького р-ну Львівської обл. від Кугівчак Йосипа Олексійовича, 1927 р. н.

⁴⁸ Зап. 04.08.09 р. в с. Орів Сколівського р-ну Львівської обл. від Романської Антоніни Миколаївни, 1929 р. н.

⁴⁹ Зап. 29.07.09 р. в с. Підбуж Дрогобицького р-ну Львівської обл. від Кугівчак Йосипа Олексійовича, 1927 р. н.

Стайня поч. XX ст., с. Підгородці, Сколівський р-н

Стайня, зблокована зі стодою, серед. XX ст., с. Бубнище, Долинський р-н

ли», встановлювали жердину, обмотану соломом, яка децю виступала над рівнем поверхні.

Р. Радович у деяких місцевостях (Дрогобицький, Самбірський, Старосамбірський р-ни) зафіксував побутування кіпців круглої у плані форми (діаметром 1,5—2,0 м), конічної зверху форми. Душник у цьому випадку виходив на маківку конуса, зверху його, крім соломи, накривали ще й хвоєю ялиці [25, с. 143].

Кіпці були односезонними спорудами, коренеплоди у них зберігалися тільки до весни, взимку ними не користувалися («не мож було лізти, тільки в теплоту, в відлигу, щоб бульба не змерзла») ⁵⁰. Побутував і більш удосконалений варіант цих споруд, коли над «кіпцем» почали споруджувати невеликий двосхилий дашок на двох-трьох кроквах,

⁵⁰ Зап. 27.07.09 р. в с. Опака Дрогобицького р-ну Львівської обл. від Ключака Миколи Івановича, 1929 р. н.

висотою до 1,2 м. На нього настеляли соломом і децю присипали землею. Один з причілков такого даху залишали відкритим, із цього боку утворювалося невелике піддашся шириною 0,8—1,0 м. З цього боку споруду закривали в'язанками соломи [25, с. 143], або встановлювали невеликі дверцята «заткальницю» [22, с. 107], що давало змогу користуватися спорудою і взимку.

Наступним етапом удосконалення були «ходові ями» ⁵¹, у яких по периметру ями зав'язували чотири платви, на які настеляли дошки, соломом, і присипали землею. У стелі залишали отвір («люк») із кришкою («лядою»), через який засипали і вибирали картоплю. У Дрогобицькому районі зафіксовано варіант, коли дошки вкладали безпосередньо на землю, без платв. У цьому випадку у верхній частині берегів ями вибирали сходинку заввишки 0,2—0,3 м, куди заходили краї дощок перекриття. Земляну присипку вирівнювали з рівнем ґрунту. Над такими будівлями споруджували дахи, які склались із системи крокв, лат, дощатого настилу, соломи та земляної присипки. Інколи вони спиралися на невисокі дерев'яні стінки. Під цим дахом зберігали землеробські знаряддя та сіно [25, с. 144].

У процесі подальшого вдосконалення дно таких споруд почали вистеляти дошками (для цього використовували смереку або ялицю) ⁵², а інколи навіть викладати каменем ⁵³, також робити перегородки для різних сортів картоплі та городніх культур.

В кінці XIX — на початку XX ст. у господарствах найбільш заможних селян з'являються перші «пивниці». Проте широкого поширення у досліджуваному регіоні вони набули лише в середині XX ст. ⁵⁴ Ці споруди відрізнялися досконалішою конструкцією, були більш функціональними та давали змогу створити стійкий температурний режим, який мало залежав від змін погодних умов назовні. «Пивниці» могли влаштовувати як під господарськими споруд-

⁵¹ Зап. 10.07.2010 р. в с. Княжолука Долинського р-ну Івано-Франківської обл. від Лютана Івана Йосиповича, 1935 р. н.; Лютана Йосипа Гнатовича, 1903 р. н.

⁵² Зап. 15.07.08 р. в с. Урич Сколівського р-ну Львівської обл. від Ярош Марії Миколаївни, 1928 р. н.

⁵³ Зап. 29.07.09 р. в с. Підбуж Дрогобицького р-ну Львівської обл. від Кутівчака Йосипа Олексійовича, 1927 р. н.

⁵⁴ Зап. 04.08.09 р. в с. Орів Сколівського р-ну Львівської обл. від Кушніра Михайла Семеновича, 1941 р. н.; Романського Миколи Олексійовича, 1924 р. н.

дами⁵⁵, так і ставити окремо [35, с. 62]. Для їх спорудження вибирали насамперед сухе місце, бажано на крутому схилі, щоб забезпечити максимальне заглиблення у ґрунт та зручний вхід [22, с. 107].

В обстежених «півницях» ширина споруди коливалася в межах 2,5—3 м, а довжина 4,5—5,2 м. Стіни викладали з каменю, скріплюючи глиною, стеля набувала склепінчастої форми⁵⁶. У літературі знаходимо опис процесу спорудження стелі в аналогічній «півниці» на Бойківщині: «...Закладають півкокріглі дерев'яні «буштили». Їх встановлюють по кілька коло себе, прикривають дошками і на тім мурують склепіння. Верх склепіння вимащують глиною, а над ним роблять стріху». У півницю вели двері, інколи подвійні, їх робили достатнього розміру, щоб можна було пройти з мішком картоплі на плечах [22, с. 108]. З метою регулювання температурного балансу перед входом часто влаштовували ганок («шию») з декількома сходинками, чи «присінки», у стінку яких теж вмонтовували двері [24, с. 386]. «Півниці», зведені окремо, накривали двосхилим дахом, який покривали соломною, інколи він опирався на невисокі стіни, і таким чином утворювалась ще одна камера господарського призначення. Подібну споруду ми зафіксували у с. Спас на Рожнятівщині. У цьому випадку з каменю була вимурувана «півниця», прямокутна в плані, розміром 2,5 х 5,2 х 1,8 м; над нею з якісного смерекового зрубу поставлена комора «комірчина» розмірами 2,5 х 5,2 х 1,92 м, перекрита стеелею; на утворене горище вели невеликі двері, його використовували для зберігання сіна. Завершував конструкцію двосхилий дах висотою 1,4 м⁵⁷. Тут бачимо приклад еволюції вертикального планування півниці і пристосування її конструкції до наявних господарських потреб.

За призначенням традиційні господарські будівлі для утримання худоби можна поділити на:

- споруди для утримання великої рогатої худоби, коней, кіз, овець тощо;

⁵⁵ Стодола, с. Орів Сколівського р-ну Львівської обл., поч. XX ст.

⁵⁶ «Півниця», пер. пол. XX ст., с. Спас Рожнятівського р-ну Івано-Франківської обл., власник: Найко Ярослава Федорівна, 1970 р. н.

⁵⁷ «Півниця», пер. пол. XX ст., с. Спас Рожнятівського р-ну Івано-Франківської обл., власник: Найко Ярослава Федорівна, 1970 р. н.

Стайня пер. пол. XX ст., с. Княжолука, Долинський р-н

Стайня пер. пол. XX ст., с. Орів, Сколівський р-н

- споруди для утримання свиней, домашньої птиці тощо.

Асортимент та кількість подібних споруд насамперед залежали від майнового стану господарства. Зводили їх окремо, інколи блокували разом із житлом чи з іншими господарськими спорудами.

Велику рогату худобу, кіз та інколи і домашню птицю утримували у «стайні». Як правило, у господарстві була одна дводільна **стайня**, де окремо тримали корів та коней, інколи коло корови відгороджували «кучу», де утримували свиней. Розміри стаєнь залежали насамперед від кількості худоби, яку тут утримували, і в обстежених будівлях коливалися в межах 3,5 х 4,5 м. У заможніших селян могло бути три-п'ять окремих приміщень, а для коней та корів могли зводити окремі будівлі [25, с. 146].

На Бойківщині стайня разом з іншими камерами знаходилась в одному блоці з житлом (відділена від житлової камери сіними чи сіними і коморою⁵⁸, або

⁵⁸ Хата пер. пол. XX ст., с. Спас Рожнятівського р-ну Івано-Франківської обл., власник: Найко Ярослава Федорівна, 1970 р. н.

Стайня + стодола пер. пол. XX ст., с. Урич, Сколівський р-н

Стайня + стодола пер. пол. XX ст., с. Сукіль, Долинський р-н

ще й стодолю⁵⁹), поставлена ж окремо, була ознакою заможного господарства [37, s. 431]. Натомість на Підгір'ї вже на початку XX ст. господарські будівлі почали зводити окремо від житла і блокувати разом стайню зі стодолю, шопою, інколи коморою тощо⁶⁰, подібну довгу господарську споруду описував Іван Франко у господарстві свого батька [33, с. 224].

На Бойківщині стіни стайні, як і інші камери, зводили в зруб, натомість на Підгір'ї якщо хата і сіни були зрубними, то стайню часто зводили в каркасній техніці. Для вентиляції та освітлення в фасадній стіні вирізали невелике віконце з тонких напівкругляків, покладених пласкою стороною нагору, настеляли підлогу — «міст». Посередині, від входу і до протилежної стіни, дещо нижче рівня «моста» вкладали «бертницю» [12, с. 6] чи «жолобницю». Худоба утримувалася на «мості». Гній зсували з «мостин» в «жолобницю», а звідти в яму [27, с. 133], спорадично гній далі виносили у яму, яку викопували поблизу. Для виготовлення жолобів, що виводили «мочевину» зі стайні, використовували товсті ко-

лоди з дуба, бука і ясеня. З цією метою користувалися також деревиною тополі, бо вона гниє найповільніше [13, с. 37], та смереки («трепети»), яка теж відрізняється особливою стійкістю до вологості⁶¹. Зафіксовано й свідчення про викладання підлоги в стайні великими пласкими каменями⁶². У стайні настеляли стелю, її підтримували 1—3 повздожні сволюки⁶³, а на її горищі зберігали сіно.

На Підгір'ї фіксуємо двори вільної забудови і стайню найчастіше ставили окремо від житла, зблокували зі стодолю⁶⁴, шопою⁶⁵, інколи й з коморою⁶⁶. У всіх зафіксованих будівлях стайня була зведена добротно, на підмурівку з каменю, стіни зводили у зрубній техніці, з дерева хвойних порід⁶⁷. Як і зблоковану з житлом, зведену окремо стайню також накривали стелею, яку підтримувало кілька повздожних сволюків. Двосхилий дах на кроквах первісно пошивали сніпками обмолоченої соломи. В одному випадку нам вдалося зафіксувати покриття гонтом⁶⁸. З метою утеплення коло стін, на відстані 0,3—0,4 м робили «загату» (закидали листом)⁶⁹.

Кучі для свиней відгороджували переважно у тому ж приміщенні, де утримували корів. У деяких випадках зафіксували прибудовувані кучі до причілкової стіни стайні⁷⁰.

⁶¹ Зап. 04.07.09 р. в с. Нижня Стинава Стрийського р-ну Львівської обл. від Яворів Стефанії Матвійни, 1926 р. н.

⁶² Зап. 04.08.09 р. в с. Орів Сколівського р-ну Львівської обл. від Романської Антоніни Миколаївни, 1929 р. н.

⁶³ Хата поч. XX ст., с. Лоп'янка Рожнятівського р-ну Івано-Франківської обл., власник: Вельга Анастасія Павлівна, 1920 р. н.

⁶⁴ Стайня поч. XX ст., с. Орів Сколівського р-ну Львівської обл., власник Явір Володимир Юрійович, 1938 р. н.

⁶⁵ Стайня поч. XX ст., с. Лоп'янка Рожнятівського р-ну Івано-Франківської обл., власник: Вельга Анастасія павлівна, 1920 р. н.; Стайня поч. XX ст., с. Сторона Дрогобицького р-ну Львівської обл., покинуте обійстя.

⁶⁶ Стайня 1929 р. спор., с. Опака Дрогобицького р-ну Львівської обл., власник: Ключак Микола Іванович, 1929 р. н.

⁶⁷ Зап. 15.07.08 р. в с. Урич Сколівського р-ну Львівської обл. від Ярош Марії Миколаївни, 1928 р. н.

⁶⁸ «Стайня» поч. XX ст., с. Опака Дрогобицького р-ну Львівської обл., коло покинутого житла.

⁶⁹ Зап автором 30.08.04 р. в с. Монастирець Стрийського р-ну Львівської обл. від Тучапського Мирона Васильовича, 1938 р. н.

⁷⁰ Хата 1910 р. спор., с. Трушевичі Старосамбірського р-ну Львівської обл., власник: Іванська Ольга Степанівна, 1918 р. н.

⁵⁹ Хата, поч. XX ст., с. Ямельниця Сколівського р-ну Львівської обл., покинуте житло.

⁶⁰ «Стайня» поч. XX ст., с. Орів Сколівського р-ну Львівської обл., власник: Явір Володимир Юрійович, 1938 р. н.; «Стайня» поч. XX ст., с. Підбуж Дрогобицького р-ну Львівської обл., коло покинутого житла.

З-поміж видів свійської птиці найчастіше утримували курей. Фіксуємо свідчення про те, що давніше їх в теплу пору року заганяли на ніч в стайню, а взимку тримали в ніші під піччю («кучі»). У міжвоєнний період почали відділяти «курник» у стайні — невеличке приміщення з жердинами («бантами»). У «курник» кури потрапляли через невеликий отвір у стіні, на висоті приблизно 1,5 м, по приставленій «драбині» (вузькій дошці з набитими горизонтально на відстані 0,1—0,15 м тонкими планками).

Різноманітний сільськогосподарський реманент (плуг, борону, січкарню тощо) більш заможні селяни зберігали у зведених для цього повітці — «шопі», бідніші — у стодолі, частково в сінях. Назва «шопи» походить від німецького слова «Schuppen», що означає «приміщення для зберігання, навіс». Шопи відомі всім слов'янам, а на території України вперше згадуються у джерелах у XVI ст. [9, с. 113]

Як на Підгір'ї, так і на Бойківщині [19, с. 84] «шопи» були невеликим приміщенням прямокутної форми під односклиним дахом. Її прибудовували до бокової стіни господарських споруд у вигляді навісу⁷¹, який мав спільну стіну з тим приміщенням, до якого його прибудовували, і задню стіну, передньої здебільшого не було. Можливим був і варіант ще більш спрощеної конструкції, коли навіс лишень опирався на два стовпи. Також вони побутували у вигляді прибудованої до тильної стіни камери з дверима і стінами, зведеними у стовповій конструкції⁷², переважно з гіршого будівельного матеріалу, ніж решта будівель. Окрім сільськогосподарських знарядь, тут знаходились і транспортні засоби, наявні в господарстві: віз та сани⁷³, а інколи «шопу» використовували для зберігання дров та сухого листя, яке

Стодола пер. пол. XX ст., с. Опака, Дрогобицький р-н

Стодола пер. пол. XX ст., с. Княжолука, Долинський р-н

вживали для спорудження загати⁷⁴. Зафіксовано свідчення про те, що в шопі розміщувались і ями для зберігання картоплі взимку⁷⁵.

Криниці наприкінці XIX — на початку XX ст. на досліджуваних теренах не набули такого поширення, як у рівнинних районах України. Воду здебільшого брали з численних рік, а у випадку, коли до ріки було далеко, користувалися водою з джерел та потічків [27, с. 134]. Опитані інформатори саме джерела часто називають криницями на протигагу «студням», які, згідно з отриманими свідченнями, почали копати вже в міжвоєнний період. «Студень» загалом було небагато, їх могло бути кілька на все село, або сусіди могли використовувати одну спільно (інформатори свідчать, що чим більше з криниці брали води, тим краще вона очищалась⁷⁶).

Початково «студні» обкладали дерев'яними «цембринями» і накривали дерев'яною кришкою⁷⁷, їх та-

⁷¹ «Стайня» поч. XX ст., с. Сторона Дрогобицького р-ну Львівської обл., покинута садиба.

⁷² «Стайня» 1929 р. спорудження, с. Опака Дрогобицького р-ну Львівської обл., власник: Ключак Микола Іванович, 1929 р. н.; «Стайня» поч. XX ст., с. Опака Дрогобицького р-ну Львівської обл., покинута садиба; Стайня поч. XX ст., с. Лоп'янка Рожнятівського р-ну Івано-Франківської обл., власник: Вельга Анастасія Павлівна, 1920 р. н.

⁷³ Зап. 04.08.09 р. в с. Орів Сколівського р-ну Львівської обл. від Кушніра Михайла Семеновича, 1941 р. н.; Романського Миколи Олексійовича, 1924 р. н.

⁷⁴ Зап. 29.07.09 р. в с. Підбуж Дрогобицького р-ну Львівської обл. від Дикої Катерини Дмитрівни, 1939 р. н.

⁷⁵ Зап. 27.07.09 р. в с. Опака Дрогобицького р-ну Львівської обл. від Якуц Стефанії Григорівни, 1930 р. н.

⁷⁶ Зап. 29.07.09 р. в с. Підбуж Дрогобицького р-ну Львівської обл. від Кугівчак Йосипа Олексійовича, 1927 р. н.

⁷⁷ Зап. 04.07.09 р. в с. Нижня Стинава Стрийського р-ну Львівської обл. від Яворів Стефанії Матвіївни, 1926 р. н.

Вид на с. Сукіль

Околиці с. Сукіль

кож обкладали каменем⁷⁸, і лише наприкінці досліджуваного періоду почали використовувати бетонні кільця. Глибина криниці залежала від глибини залягання водного горизонту в конкретній місцевості. Воду витягали за допомогою кількох способів: найдавнішим інформатори визнають діставання води за допомогою жердини з гаком на кінці якою зачіпали відро. Для витягування води віддавна використовували «журавлі», що склались із вкопаного біля «студні» стовпа, до якого рухомо було закріплено довгу платву, на нижньому її кінці знаходилася проти-

вага, а до верхнього було прив'язано мотузку чи шматок дроту, на кінці якого знаходився металевий гак, на який зачіпляли відро. Платву було закріплено під кутом приблизно 45° , при потребі її нахилили до 90° , при цьому відро опускали у криницю для зачерпвання води. Наприкінці міжвоєнного періоду почали діставати воду за допомогою закріпленого над криницею валу, який приводили в дію вручну⁷⁹.

У досліджуваній період обгороджені двори були притаманні для всієї території України [11, с. 10; 27, с. 134], і разом із надійними воротами виступали ознакою міцного, заможного господарства: «відсутність **огорожі** в українського селянина — ознака останньої розпусти та недбальства в господарстві...». Обгороджували двори, городи, інколи поля. Хведір Вовк пояснював це впливом європейської традиції, де огорожа є символом індивідуальної власності, на відміну від росіян, у яких панувала общинна власність і огорожі майже не використовували [6, с. 120].

Матеріал, художні та конструктивні особливості огорож безпосередньо залежали від місця їх розташування (вулиці, городу тощо) [25, с. 150].

Для Бойківщини характерним було побутування типу огорожі, коли на вкопані стовпці горизонтально закріплювали одну-три жердини; чи «...два коли перев'язували між патином, затягнутим у колесо. На це кладуть жердки...» [13, с. 35]. При потребі в ній на двох вкопаних стовпчиках за допомогою «вужівки» закріплювали невеликі дверцята «хвіртку», через яку можна було потрапити до середини. Таким чином, обгороджували також город, поле, сінокіс, пасовисько. При потребі в огорожі робили «перелази» — зниження в одному місці «плоту» майже до половини. «Перелази» були з дощок або з кругляків, коло них, для зручності, клали великий камінь чи пенёк [13, с. 36].

Для обгородження дворів споруджували «паркани» з дощок, які «бортили» у пази в стовпах. Бойківські садиби мали огорожі й з кругляків під дашками, покритими соломною, дралицями і гонтами [19, с. 108].

Переважно для Підгір'я характерною була огорожа, виплетена з лози — «пліт», яка була поширена на більшості території України [30, с. 391]. Для її зведення на відстані приблизно 0,3—0,4 м один від

⁷⁸ Зап. 10.08.09 р. в с. Лоп'янка Рожнятівського р-ну Івано-Франківської обл. від Кузьми Степана Івановича, 1924 р. н.

⁷⁹ Зап. 04.08.09 р. в с. Орів Сколівського р-ну Львівської обл. від Романської Антоніни Миколаївни, 1929 р. н.

другого вкопували нетовсті стовпчики, далі проміжок між ними заплітали ліщиновими прутами в горизонтальному напрямку. Зафіксовано також вертикальне плетіння. У цьому випадку виготовлялася рама, яка складалася із трьох горизонтальних жердин, прикріплених до вертикальних стовпців, а рама обпліталась у вертикальному напрямку прутами, відстань між стовпчиками складала 3—4 м [18, с. 108]. Інформатори, проте, зазначали недовговічність такої огорожі: «рік постоїт та й вже ламався»⁸⁰. Особливою оригінальністю відзначалися комбіновані плоти, нижню частину яких плели горизонтально, а верхню — вертикально [25, с. 151].

Для в'їзду споруджували широкі, одно- або частіше двостулкові ворота — «браму». Ворота збиті з дощок, які щільно прилягали одна до одної, закріплювалися до двох вкопаних стовпів за допомогою металевих завіс, і закривалися на засув⁸¹. Коло воріт з такого ж матеріалу і схожої конструкції робили «хвіртку», яка закривалася за допомогою кільця з лози [30, с. 391] чи дроту, яке накидали на стовп, до якого закріпилися ворота.

У контексті нашого дослідження необхідно згадати про звичай та вірування, пов'язані з традиційними господарськими спорудами. Рівень їх збереження та можливості фіксації в наш час надзвичайно незадовільні, що збільшує вартість такої інформації. В минулому дослідниками було зафіксовано ворожіння при виборі місця для стайні, подібно як і при будівництві хати. Щоб дізнатися про придатність вибраного місця, на кутах майбутньої стайні на ніч залишали шматок хліба та жменю зерен жита. Якщо вони залишалися неушкодженими, то це сигналізувало про те, що місце вільне від замешкування різноманітними «вороже настроєними духами» і можна було розпочинати будівництво [30, с. 104]. На Поліссі, наприклад, було зафіксовано звичай «закупляння» місця для стайні [26, с. 187], ймовірно, щось подібне існувало в минулому і на досліджуваних теренах, але не збереглося до наших днів. З-поміж заборон, пов'язаних із худобою, з праці І. Любіч-Червінського, наприклад, довідуємося, що

Утеплення дверей у стайню, с. Бубнище, Долинський р-н

коли народжувалося теля, то дев'ять тижнів не можна було позичати вогню з хати [36, с. 198] тощо. Привертає також увагу повір'я, яке наводить Павло Чубинський про те, що в стайні, особливо в тій, де тримають коней, перебуває «чорт», тому її не можна освітлювати, в ній заборонено свистіти, щоб не потурбувати нечистого, який може з помсти за це замучити худобу [30, с. 104]. У цьому контексті потрібно згадати, що стайня в народній свідомості була одним із місць перебування домовика — «домашнього духа», оскільки однією з основних його функцій була опіка і догляд за домашньою худобою. Відповідно, у стайні потрібно було дотримуватися відповідних правил поведінки, щоб не потурбувати його [21, с. 30]. З іншого боку, зафіксовано наявність у стайні ікони, прибраної рушником⁸². Окрім того, на її дверях на Водохреща, так само, як і на інших дверях на обійсті, малювали тістом обереги (хрест або «трійцю»), що, здавалося б, не мало припасти до душі домовику, який перебував тут і традиційно осмислювався як «нечиста сила». Тобто бачимо, що в народній свідомості ця частина простору сприймалась як територія, обжита лише умовно — з одного боку надзвичайно важлива в господарстві (тут утримувалася худоба, значення якої для селян важко не-

⁸⁰ Зап. 10.07.2010 р. в с. Княжолука Долинського р-ну Івано-Франківської обл. від Лютана Івана Йосиповича, 1935 р. н.; Лютана Йосипа Гнатовича, 1903 р. н.

⁸¹ Зап. 27.07.09 р. в с. Залокоть Дрогобицького р-ну Львівської обл. від Петрівчака Йосипа Васильовича, 1932 р. н.

⁸² Хата пер. пол. XX ст., с. Ямельниця Сколівського р-ну Львівської обл., власник: Молодяні Марія Іванівна, 1928 р. н.

Утеплення стін стайні загатою, с. Урич, Сколівський р-н

дооцінити), а з іншого, перебуваючи в ній, потрібно було зважати і на можливі впливи певних «сил» («домовика» тощо).

Зберігся також пласт уявлень, пов'язаних із криницями. Вони осмислювалися як об'єкт і локус, який поєднував, з одного боку, риси водної стихії, а з іншого — був господарською спорудою. Криницю копав лише майстер, наділений відповідним знанням, який умів вибрати відповідний час і місце. Її починали копати у ритуально відповідний час (у ранкові години, до полудня, у фазу молодого місяця тощо). Так само, як і місце для хати, місце для криниці вибирали за допомогою ворожінь, які здійснював майстер [5, с. 536]. Низка заборон була пов'язана із самим процесом набирання води. Так, воду не можна було набирати у день святого Юрія; цього не можна було робити вагітним жінкам чи породіллям протягом 40 днів після пологів; те ж саме стосувалося когось чужого, того, хто не належав до громади і хотів набрати воду з криниці у велике свято; певний час не можна було набирати воду з криниці, з якої брали воду для обмивання покійника тощо [5, с. 537]. Зі зрозумілих причин табуйованими були і певні дії, наприклад, не можна було плювати чи кидати каміння до криниці тощо. Як джерело води, криниця виконувала важливу роль в обрядах із її використанням. Криничній воді, особливо «непочатій» (тобто набраній вранці до сходу сонця), приписувалися магічні властивості. Наприклад, Д. Лепкій на Дрогобиччині записав колоритне свідчення про те, що якщо порубану на дрібні шматочки гадюку покропити криничною водою, то вона оживе [17, с. 141]. Про трепетне і уважне ставлення до джерел води в українських селян свідчить і те, що

в українському демоніміконі криниця виступає окремим персонажем, в личині молодої дівчини, дослідниками відзначалась схожість цих уявлень з іншим персонажем — П'ятницею [14, с. 39].

Підсумовуючи матеріал, слід сказати, що на появу певних господарських споруд двору та їхню кількість впливала низка факторів: господарська специфіка конкретних теренів, природно-географічні умови, сформовані традиції господарювання, рівень заможності господарства тощо. Досліджувана територія мала землеробську спеціалізацію, з меншою вагою — стаціонарного скотарства. Відповідно зафіксовано певний асортимент споруд для зберігання продуктів хліборобства, які ми умовно поділили на споруди для зберігання зернових, сіна та соломи, та споруди для зберігання коренеплідних культур.

Однією з ключових споруд господарського двору була стодола, виділення її в окрему споруду двору було більш характерним для Підгір'я, а на Бойківщині це відбувалося порівняно пізно. Стодолу на Підгір'ї зазвичай блокували із стайнею, часто в одну господарську споруду разом із стайнею, коморою та шопою; децю рідше разом із житловою спорудою. Якщо розглядати горизонтальне планування, то для Бойківщини характерним було розміщення стодоли в середині споруди, серед інших камер, а на Підгір'ї її розміщували здебільшого з краю.

Серед споруд, зведених для зберігання сіна та соломи, основними була «копиця» чи «стіг», у яких воно зберігалось один-два роки, та «оборіг», призначений для більш тривалого зберігання.

Асортимент споруд для зберігання зернових залежав, насамперед, від майнового стану господарства. Якщо бідніші господарі могли обмежитися зберіганням зерна у скринях, «сусіках» та «кадлубах» на горищі, то багатші виділяли окрему камеру — «комору» чи й зводили окремі комори («шпихліри»), що були більш характерними для Підгір'я.

Важливе місце у селянському господарстві посідали і коренеплідні. Невеликий запас для щоденних потреб зберігали безпосередньо у житловій камері, натомість для зберігання насіння викопували «кіпці», чи «скіпці», доволі простої конструкції, а основний запас утримували у «пивницях».

Асортимент споруд для утримування худоби на досліджуваних теренах був доволі скромним. Велику рогату худобу та кіз утримували разом в «стай-

ні», розділеній перегородками, тут же часто відгороджували «кучу» для свиней та споруджували «банти» для курей. На Бойківщині стайню, як і інші камери господарського призначення, зблоковували з житлом, і зводили в тій же техніці, з того ж матеріалу. Натомість на Підгір'ї побутовув двір вільної забудови, і стайню найчастіше ставили окремо, у каркасній техніці, часто зблоковуючи зі столою, коморою та шопою.

Сільськогосподарський реманент зберігали у сінях, столі або прибудовували шопу до існуючих господарських приміщень.

На прикладі зафіксованого комплексу господарських споруд ми бачимо низку відмінностей між бойківською будівельною традицією та підгір'янською.

- Архів ІН НАНУ. — Ф. 1. — Оп. 2. — Спр. 356. — Арк. 1—17.
- Бойко І. Споруди для зберігання сіна та соломи в українських, польських та словацьких Карпатах (XX — поч. XXI ст.) / Ігор Бойко // Фортеця: збірник заповідника «Тустань»: на пошану Михайла Рожка. — Львів : Камула, 2009. — Кн. 1. — С. 531—549.
- Бойко І. Сушіння трави та зберігання сіна в українських та словацьких Карпатах (XX — поч. XXI ст.) / Ігор Бойко // Народознавчі зошити. — Львів, 2008. — № 3—4. — С. 228—252.
- Будзан А.Ф. Господарські будівлі / Будзан А.Ф. / Бойківщина: історико-етнографічне дослідження. — К. : Наукова думка, 1983. — С. 169—173.
- Валенцова М.М. Колодець / Валенцова М.М., Виноградова Л.Н. // Славянские древности: этнолингвистический словарь / под ред. Н.И. Толстого. — М. : Международные отношения, 1995. — Т. 2. Д—К. — С. 536—541.
- Вовк Хв. Етнографічні особливості українського народу / Професор Хведір Вовк // Студії української етнографії та антропології. — К. : Мистецтво, 1995. — С. 39—218.
- Гладкий М. Традиції сінозаготівлі у поліщуків / Микола Гладкий // Етнічна культура українців. — Львів : ЛНУ ім. І. Франка, 2006. — С. 171—185.
- Гонтар Т.О. Народна їжа / Т.О. Гонтар // Українське народознавство: навчальний посібник / за загальною ред. С.П. Павлюка, Г.Й. Горинь, Р.Ф. Кирчіва — Львів : Фенікс, 1994. — С. 548—560.
- Данилюк А. Господарські будівлі на Поліссі кінця XIX — початку XX ст. / Архип Данилюк // ЗНТШ. — Львів, 1992. — Т. ССХХІІІ. — С. 105—114.
- Данилюк А.Г. Народна архітектура Бойківщини. Житлове будівництво / Архип Данилюк. — Львів, 2004. — 168 с., з іл. і карт.
- Зубрицький М. Село Мшанець Старосамбірського повіта. Матеріали до історії галицького села / Михайло Зубрицький. — Львів, 1907. — 184 с.
- Зубрицький М. Селянські будинки у Мшанці Старосамбірського повіта / Михайло Зубрицький // Матеріали до української етнології. — Львів, 1900. — Т. XI. — С. 1—22.
- Кобільник В. Матеріальна культура села Жукотина Турчанського повіту / Др. Володимир Кобільник // Літопис Бойківщини: записки присвячені дослідям історії, культури і побуту бойківського племені. — Самбір, 1936. — Ч. 7. — Рік VI. — С. 15—66; 1936. — Ч. 8. — Рік VI. — С. 15—71; 1937. — Ч. 9. — Рік VII. — С. 761—15.
- Коваленко Г. Крилиці в народній мітології / Коваленко Г. // Записки Полтавського наукового товариства при всеукраїнській академії наук. — Полтава, 1928. — Вип. II. — С. 17—39.
- Колтатів С. Культура вільховчан. Будівництво в с. Вільховець над Дністром давно і тепер / Софоній Колтатів // Літопис Борщівщини. Історико-краєзнавчий збірник. — Борщів : краєзнавче товариство «Джерело», 1993. — Вип. 4. — С. 57—66.
- Косміна Т.В. Сільське житло Поділля кінця XIX—XX ст. Історико-етнографічне дослідження / Т.В. Косміна. — К. : Наукова думка, 1980. — 190 с., з іл. і карт.
- Лепкій Д. Вода въ людовой вѣре / Данило Лепкій // Зоря: письмо літературно-наукове для рускихъ родинъ. — Львів, 1888. — № 8. — С. 140—143; № 9. — С. 159—160.
- Могитич І. Будівельна техніка / Могитич І. // Народна архітектура Українських Карпат XV—XX ст. — К.: Наукова думка, 1987. — С. 88—110.
- Могитич І. Господарські будівлі / Могитич І. // Народна архітектура Українських Карпат XV—XX ст. — К. : Наукова думка, 1987. — С. 82—88.
- Могитич І. Типи та розвиток будівель селянського двору / Могитич І. // Народна архітектура українських Карпат XV—XX ст. — К. : Наукова думка, 1987. — С. 29—68.
- Никитина А.В. Русская демонология / А.В. Никитина — Санкт-Петербург : Изд. С.-Петерб. ун-та, 2008. — 400 с.
- Павлюк С.П. Народна агротехніка українців Карпат др. пол. XIX — початку XX ст. / С.П. Павлюк. — К. : Наукова думка, 1986. — 172 с.
- Радович Р. Будівлі для зберігання продуктів хліборобства на Львівщині (др. пол. XIX — поч. XX ст.) / Роман Радович // Музей народної архітектури та побуту у Львові: наукові записки. — Львів, 1998. — Вип. 1. — С. 21—33.
- Радович Р. Приміщення для зберігання коренеплодів на території північного Прикарпаття / Роман Радович // Народознавчі зошити. — Львів, 1999. — № 3. — С. 384—386.

25. Радович Р. Традиційне житлово-господарське будівництво українців північно-західної Галичини і південно-західної Волині другої половини XIX — початку XX ст.: етнічні риси і локальна специфіка. Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата історичних наук / Радович Роман Богданович. — Львів, 2007.
26. Сілецький Р. Звичай «закупляння місця» у традиційній будівельній обрядовості українців / Роман Сілецький // Етнічна культура українців. — Львів : Львівський національний університет імені Івана Франка, 2006. — С. 186—197.
27. Сілецький Р. Сільське поселення та садиба в українських Карпатах XIX — початку XX ст. / Роман Сілецький. — К. : Наукова думка, 1994. — 140 с., з іл.
28. Сивак В. Скриня / Сивак В. // Мала енциклопедія українського народознавства / за редакцією чл.-кор. НАН України, д-ра іст. наук, проф. С. Павлюка. — Львів : Ін-тут народознавства НАНУ, 2007. — С. 553—554.
29. Тарас Я. Генеза верху та його значення для будівельного мистецтва України / Тарас Ярослав // Народознавчі зошити. — Львів, 2002. — № 1—2. — С. 42—49.
30. Труды этнографическо-статистической экспедиции в Западно-Русский край, снаряженной императорскимъ русскимъ географическимъ обществомъ / собрания д. чл. П.П. Чубинскимъ. — Санкт-Петербургъ, 1872. — Т. VII. — С. 466 с.
31. Файник Т. Житло та довкілля: будівельні традиції українців Карпат / Тетяна Файник — Львів : Ін-тут народознавства НАН України, 2007. — 208 с.
32. Франко І. Етнографічна експедиція на Бойківщину / Франко І. // Франко І. Твори : у 50 т. — К. : Наукова думка, 1982. — Т. 36. — С. 68—99.
33. Франко І. Моя вітцівська хата / Франко І. // Франко І. Твори : у 50 т. — К. : Наукова думка, 1985. — Т. 39. — С. 243—247.
34. Франко І. Під оборогом / Франко І. // Франко І. Твори : у 50 т. — К. : Наукова думка, 1979. — Т. 2. — С. 35—52.
35. Falkowski J. Na pograniczu łemkowsko-bojkowskim. Zarys etnograficzny / Falkowski J., Pasznyi B. — Lwów, 1935. — 128 s. Z 1 mapą, 29 rycinami i 9 tablicami.
36. Lubicz-Czerwiński I. Okolica zadniestrka między Stryjem i Łomnicą: czyli opis ziemi, dawnych kłesk, lub odmian tej okolicy / Lubicz-Czerwiński I. — Lwów, 1811. — 281 s.
37. Strzetelska-Grynbergova Z. Staromiejskie: ziemia i ludność / Strzetelska-Grynbergova Z. — Lwów, 1899. — 678 s.

Tetyana Hoshchytska

TRADITIONAL HOUSEHOLD
CONSTRUCTIONS ON THE BORDERLAND
OF BOYKO REGION AND PIDHIRYA
MOUNTAIN SLOPES
(2TH HALF XIX AND 1ST PART XX cc.)

In the paper author has published his field ethnographic materials gathered on the borderland of Boyko Region and Pidhirya mountain slopes. The researcher has brought her analyses in different constructions used as places for storage and saving products of agriculture, as well as for stockkeeping and another building of the farm. Detailed descriptions have been given of constructive peculiarities as for most interesting objects. In the article has been forwarded an idea that in studied territory still are present some particularities of traditional folk culture, as e.g. those in the sphere of household. The necessity of further studies is therefore being explained.

Keywords: traditional culture, material culture, household buildings, barn, threshing barn, haystack, cellar, cattle-shed, fence.

Татьяна Гощицкая

ТРАДИЦИОННЫЕ
ХОЗЯЙСТВЕННЫЕ СООРУЖЕНИЯ
НА ГРАНИЦЕ БОЙКОВЩИНЫ И ПОДГОРЬЯ
(СЕРЕДИНА XIX — ПЕРВАЯ ПОЛОВИНА XX ст.)

В статье автор публикует полевые материалы, собранные на порубежьи Бойковщины и Подгорья. Анализируются разнообразные сооружения для хранения продуктов сельского хозяйства, содержания скота и сбережения сельскохозяйственных орудий. Подробно рассматриваются конструктивные особенности наиболее интересных объектов. Отстаивается идея о наличии на исследуемой территории ряда особенностей традиционной культуры, например в сфере хозяйственных построек и необходимость их дальнейшего исследования.

Ключевые слова: традиционная культура, материальная культура, хозяйственные постройки, амбар, рига, стог, погреб, хлев, забор.